

Een schaduw op school

INLEIDING

Passend onderwijs zou er moeten zijn voor alle kinderen. Maar helaas blijkt in de praktijk dat we nog veel te leren hebben over passend onderwijs. Door het hele land heen zijn ouders, scholen, samenwerkingsverbanden en gemeentes op zoek naar passende oplossingen voor kinderen die uitvallen of niet op hun plek blijken te zitten. Kinderen die zichzelf helemaal niet voelen passen.

Veel van deze kinderen hebben wel het vermogen om te leren, maar niet de voorwaarden om tot leren te komen. Ze worden snel afgeleid, zijn beweeglijk, hebben moeite zichzelf te organiseren, komen niet tot gericht werk en raken zo steeds meer de regie kwijt, evenals de school en de ouders.

Schaduw op school is een instrument dat je in kunt zetten, om deze leerlingen en hun ouders en leerkrachten te ondersteunen juist in die voorwaarden, zodat de potentie van die leerlingen wel tot zijn recht kan komen.

SCHADUW OP SCHOOL; PASSEND EN PREVENTIEF

Een schaduw (begeleider) kan op iedere school, speciaal én regulier, ondersteuning bieden op maat. Heeft een kind hulp nodig bij de overgang naar een andere groep/school, of het kan juist ingezet worden ter voorkoming van uitval. Heeft een kind bemiddeling (ondertiteling) nodig in de contacten met zijn leeftijdsgenootjes. Is er hulp nodig bij de groepsinstructies of juist bij het zelfstandig werken. Is er hulp nodig bij de gymles, of juist in de pauzes. Precies daar waar een kind uitvalt is een schaduw in te zetten.

Schaduw kunnen ook worden ingezet op de sportclub, bij feestjes of andere complexe sociale activiteiten. Dit maakt duidelijk dat schaduwen geen grijs gebied is tussen zorg of onderwijs. Schaduwen is zorg! En het kan goed ingezet worden op school.

WIE INITIEERT EEN SCHADUW

Op initiatief van school / gemeentes:

Scholen of gemeentes kunnen ook zelf het initiatief nemen om schaduwen op te leiden en flexibel in te zetten in bijvoorbeeld klassen met veel zorgleerlingen. Op maat precies waar dat nodig is, waardoor een leerkracht veel minder belast wordt. Dit zal vooral zeer preventief werken, omdat je op deze wijze flexibel kunt insteken en erger kunt voorkomen.

Een schaduw is anders dan een IB'er, of een klasse-assistent. Dit zijn volwassenen die de processen in de groep aansturen. Een schaduw is iemand die alleen het kind ondersteunt met de uitvoering van de taken opgegeven door de leerkracht, en/of met de communicatie en het samenwerken met zijn medeleerlingen. Dat deze functies soms door elkaar heen kunnen worden gebruikt, kan ontschottend en flexibel doorwerken, mits duidelijk is waar iedereen staat.

Op initiatief van ouders:

Een schaduw kan worden ingezet op initiatief van de ouders. Zij betalen deze zorg die op school plaatsvindt. De schaduw wordt in overleg met de school en de leerkracht ingezet in de klas.

Ouders kunnen zoeken naar mogelijkheden in overleg met de gemeente om hun PGB hiervoor in te zetten (want schaduwen is zorg). Zij kunnen ook een zorginstelling vragen om deze taak op maat uit te voeren.

De betreffende persoon kan worden opgeleid om schaduw te zijn.

ONDERSTEUNING IN DE DRIEHOEK: KIND – LEEKRACHT - OUDER

Ondersteuning voor het kind:

Een schaduw is een extra persoon die in de klas aanwezig is voor een specifiek kind en zorgt dat dit kind deel kan nemen aan het onderwijs zonder dat het de leerkracht extra veel tijd en inspanning kost. De schaduw zit letterlijk achter het kind. Het doel van schaduwen is dat een kind zelfstandig kan deelnemen aan het onderwijs en de hulp die de schaduw geeft, zal dan ook zo snel als mogelijk afgebouwd worden. De schaduw ondersteunt het kind om de klasse-instructies op te volgen. Ook ondersteunt de schaduw bij de contacten met de klasgenoten, waardoor het kind erbij hoort en het voor de klasgenoten makkelijker is om het kind erbij te betrekken. Voor veel kinderen zal het met enkele maanden of slechts twee uurtjes per week klaar zijn. Maar voor kinderen met grotere zorgvragen kan een schaduw wellicht jarenlang een passende ondersteuning op maat zijn, waardoor ook dit kind kan leren in een stimulerende omgeving.

Ondersteuning voor de leerkracht/school:

Een schaduw neemt op geen enkele manier de rol van de leerkracht over en fungeert echt als een schaduw: ze bevindt zich (schuin) achter het kind en heeft alleen functionele interactie met het kind. Een schaduw geeft het kind alleen die hulp die hij/zij nodig heeft om deel te kunnen nemen aan de lessen en het groepsproces.

Denk bijvoorbeeld aan een instructie. Vaak kunnen kinderen een gerichte individuele instructie wel opvolgen, maar is het nog moeilijk voor hen alert te zijn wanneer de juf of meester een groepsinstructie geeft. Er is dan een begeleider (schaduw) in de klas die het kind op de deze momenten de juiste hulp geeft om te leren profiteren van groepsonderwijs. Deze begeleiding wordt stapsgewijs afgebouwd tot het kind in staat is zelfstandig mee te kunnen op de groep.

Leerkrachten doen veel scholing over autisme en hebben veel kennis. Maar de toepassing in de dagelijkse praktijk kan nog een hele zoektocht zijn. De hiertoe opgeleide schaduw weet in detail hoe dit kind aan te sturen is en kan de leerkracht handvatten geven om met deze speciale leerling om te gaan. Zo kan de schaduw bijvoorbeeld vertalen welke vraag een kind met zijn onhandelbare gedrag eigenlijk communiceert. En ook welke manier van instructie de leerling wel goed kan opvolgen (soms is alleen de naam van het kind erbij zeggen al voldoende)

De leerkracht werkt aan de ontwikkeling van een kind. De leerkracht moet op de hoogte zijn van autisme, executieve functies en de zorgdoelen van het kind. De schaduw ondersteunt in de ondertiteling van het kind naar de leerkracht toe. Regelmatig overleg tussen de schaduw en de leerkracht is dan ook essentieel. Er moet duidelijkheid bestaan over de rolverdeling tussen de schaduw en de leerkracht: de leerkracht is verantwoordelijk voor de vorm en de inhoud van het onderwijs.

De schaduw geeft gedragshulp zodat het kind kan deelnemen aan het onderwijs dat gegeven wordt door de leerkracht. Voor het slagen van een schaduwprogramma is het belangrijk een regelmatig overleg te plannen tussen de leerkracht, de schaduw, de ouders en een eventuele begeleider voor de schaduw. Daarnaast helpt het als de leerkracht interesse in en enthousiasme heeft voor het schaduwen.

Scholen ervaren de aanwezigheid van een schaduw over het algemeen als erg prettig.

Ondersteuning voor de ouders”

Veel ouders maken zich zorgen of hun kwetsbare kind de goede zorg krijgt in de klas. Dat is ook wel terecht, want het gaat veel te vaak mis. Veel ouders met kwetsbare kinderen hebben al diverse scholen achter de rug.

Een schaduw heeft intensief contact met de ouders. Zij kennen hun kind het best en hebben veel informatie die ook in de klas bruikbaar is. Op deze wijze worden ouders gehoord. Ze ervaren de band die hun kind met de schaduw opbouwt. Dat geeft hen meer rust. De schaduw kan ook de ouders op maat terug rapporteren wat er op school gebeurt en waar zij eventueel thuis ook mee aan de slag kunnen gaan.

DE WERKWIJZE VAN SCHADUWEN

Het doel van een schaduw

Het doel van een schaduw is het kind te leren deel te nemen aan en te profiteren van het groepsonderwijs en de sociale context van de groep op zijn eigen manier.

Hoe werkt een schaduw?

Een schaduw zit achter een kind en geeft hulp/prompts waar een kind even niet verder kan door zijn moeilijkheden en zorgvraag.

De hulp kan bijvoorbeeld worden gegeven in de vorm van fysieke begeleiding (bijvoorbeeld een zetje, een tikje tegen de elleboog), verbale hulp (bijvoorbeeld gedeeltelijk) voorzeggen wat een kind moet zeggen in een sociale situatie) en een meer indirecte vorm van hulp zoals wijzen of vragen stellen.

De fysieke afstand tussen het kind en de schaduw wordt stapsgewijs vergroot. Zo wordt toegewerkt naar zelfstandigheid. Wanneer een kind gewenst gedrag laat zien, dan kan de schaduw meer op maat bekrachtigen, zodat er steeds meer passend gedrag (passend in de klasse-situatie) zal ontstaan.

De hulp wordt afgebouwd wanneer een kind vaardigheden beheerst en wanneer de leerkracht voldoende handvatten heeft om met weinig extra inspanning ook deze leerling goed te kunnen betrekken. Omdat de reacties van een kind soms per dag kan verschillen, is het belangrijk om het afbouwen af te stemmen op de grote lijn.

De houding van een schaduw

Werken met deze kwetsbare kinderen vraagt een ontspannen en open houding. Juist deze kinderen zijn hier heel gevoelig voor. Dit is een houding van: je open stellen, duidelijk zijn, flexibel zijn, echt en ontspannen zijn. Dit vraagt gespecialiseerde kennis en ervaring van de schaduw.

Wanneer kan een schaduw worden beëindigd?

Een schaduw kan worden beëindigd wanneer tijdens een eindevaluatie met betrokkenen vastgesteld wordt het kind de juiste vaardigheden heeft ontwikkeld om te kunnen profiteren van het groepsonderwijs en het contact met de medeleerlingen. Dit zonder dat de leerkracht in vergelijking met andere kinderen extra veel aandacht en inspanningen moet leveren.

VERLOOP VAN EEN SCHADUWPROGRAMMA

- Ouders en/of school ervaren dat het onderwijs niet passend is en dat ondersteuning gewenst/nodig is.
- Ouders en school overleggen over de mogelijkheid van een schaduw.
- Ouders en/of school zoeken een (of meerdere) schaduw: een stagiaire, een vrijwilliger, een leerkracht of IB'er, thuisbegeleider die dit er bij wil doen
- De schaduw wordt opgeleid
- School en ouders stellen een individueel ondersteuningsplan op maat op
- Het schaduwen wordt uitgevoerd
- De schaduw heeft regelmatig overleg met de leerkracht en de ouders
- Als de situatie weer voldoende stabiel is, kan er worden afgebouwd.

OPLEIDING VAN EEN SCHADUW

Stichting Horison biedt op verzoek en op maat opleidingsdagen aan voor schaduwen. Dit traject bevat 3 of 4 studiedagen en onderbouwende literatuur en kan eventueel op locatie worden aangeboden.

Opleidingsdoelen:

De schaduw heeft:

- Inzicht in de uitdagingen van de kinderen. Dat betekent kennis van prikkelverwerking, executieve functies, communicatie, wijzen van ondersteunen
- Vaardigheden om het contact te onderhouden, kind aan te sturen, te ondersteunen in het contact met andere kinderen en ouders en leerkrachten ondersteunen
- Een bewust open houding naar zichzelf, het kind, de ouder en de leerkracht. Speciaal omdat deze kinderen daar zeer gevoelig voor zijn

Deze opleiding wordt op maat verzorgd door stichting Horison. Stichting Horison is het expertisecentrum voor de methode Contactgericht Spelen en Leren. De methode is dicht bij de mensen en kinderen met autisme, respectvol, flexibel en op maat.

*Dit stuk is geschreven naar aanleiding van het symposium
Thuiszitters: Het kan wél!
van 2 oktober 2015.*

*door Anneke Groot en Wendy Wesselink ten-Thije
www.horison.nl
Oktober 2015*
